

**TÜRKİYE'DE SAĞLIK OKURYAZARLIĞI İLE İLGİLİ YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER:
BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ**

Dilan DENİZ AKAN*

ÖZET

Bu araştırmada, Türkiye'de sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmesi amaçlanmıştır. Örneklemini; ülkemizde sağlık okuryazarlığı ile ilgili 2012-2022 yılları arasında yapılmış ve açık erişimi olan lisansüstü tezlerin oluşturduğu bu araştırma, retrospektif-tanımlayıcı tiptedir. Bu amaçla, Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi tarama motorunda Türkçe "sağlık okuryazarlığı", "sağlık okuryazarlık" ve İngilizce "health literacy" anahtar sözcükleri ile geriye dönük tarama yapılmıştır. Yapılan taramalar sonucunda, sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan ve dahil etme kriterlerini karşılayan 377 lisansüstü tez çalışması araştırma kapsamında incelenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Araştırma kapsamına alınarak incelenen tezlerin %99,2'sinin Türkçe olarak yayımlandığı, %54,6'sının yüksek lisans tezi olduğu, %46,4'ünün Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde yürütüldüğü, büyük çoğunluğunun (%87,5) tanımlayıcı tip araştırma desenine sahip olduğu tespit edilmiştir. Sağlık okuryazarlığı ile ilgili en fazla tez üreten üniversitenin (%17,8) Sağlık Bilimleri Üniversitesi ve en fazla tez yayımlanan yılın 2022 yılı (%28,9) olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, sağlık okuryazarlığı ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin sayısının son yıllarda ciddi oranda arttığı, sağlık bilimlerinin yanısıra farklı disiplinlerden de birçok lisansüstü tez üretildiği saptanmıştır. Ancak sağlık okuryazarlığı ile ilgili deneysel çalışmaların istendik düzeye henüz ulaşmadığı düşünülmektedir. İleride yapılacak araştırmalarda sağlık okuryazarlık düzeyini arttıracak girişimlerin planlanarak deneysel araştırmalara ağırlık verilmesinin yararlı olacağı tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Okuryazarlığı, Lisansüstü Tezler, Bibliyometrik Analiz**GRADUATE THESES ON HEALTH LITERACY IN TURKEY: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS****ABSTRACT**

This study aims to examine postgraduate theses conducted on health literacy in Turkey using the bibliometric analysis method. This research, which is retrospective-descriptive in nature, is based on a sample of postgraduate theses on health literacy conducted between 2012 and 2022 in Turkey with open access availability. To achieve this, a retrospective search was conducted using the Turkish keywords "sağlık okuryazarlığı" (health literacy) and "sağlık okuryazarlık" (health literateness) as well as the English keyword "health literacy" in the Turkish Higher Education Institution National Thesis Center scanning engine. As a result of the searches, 377 postgraduate thesis studies that were conducted on health literacy and met the inclusion criteria were examined within the scope of the research. Descriptive statistical methods were used for data evaluation. It was found that 99.2% of the theses examined in the research were published in Turkish, 54.6% were master's theses, 46.4% were conducted in the Institute of Health Sciences, and the majority (87.5%) had a descriptive research design. It was determined that the university with the highest number of theses produced on health literacy was the University of Health Sciences (17.8%), and the year with the highest number of thesis publications was 2022 (28.9%). In conclusion, it was observed that the number of postgraduate theses published on health literacy has significantly increased in recent years, and many postgraduate theses have been produced from different disciplines as well as health sciences. However, it is believed that experimental studies related to health literacy have not yet reached the desired level. It is estimated that it will be useful to plan interventions that will increase the level of health literacy in future studies and emphasize experimental studies.

Keywords: Health Literacy, Postgraduate Theses, Bibliometric Analysis

* Arş. Gör. Dr., Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, deniz.dilan91@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8258-8658

Araştırma Makalesi

Sayfa Sayısı: 366-376

Makale Geliş Tarihi: 12.04.2023

Makale Kabul Tarihi: 26.05.2023

Makale Yayın Tarihi: 30.06.2023

1. GİRİŞ

Günümüzde teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler sayesinde bilgiye erişim kolaylaşmış ancak bu durum beraberinde doğru bilgiye ulaşma, anlama ve bilgiyi kullanma konusunda bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Sağlık alanında 1970’li yıllarda literatüre girmiş olan ve son yıllarda giderek popüleritesi artan sağlık okuryazarlığı kavramı, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından “*sağlık ile alakalı bir konuda doğru bilgiye erişme, anlama ve bu bilgiyi sağlığı koruma ve geliştirme yönünde kullanma için gerekli sosyal ve bilişsel beceriler*” olarak tanımlanmıştır (DSÖ, 1998). Bir başka tanımlamaya göre ise sağlık okuryazarlığı, “*sağlık ile ilgili kararların doğru şekilde alınabilmesi için gerekli temel sağlık bilgilerine sahip olma ve bu bilgileri doğru şekilde uygulayabilme*” olarak ifade edilmiştir (Berkman vd., 2010). Bireyin sosyodemografik özelliklerinden, bilişsel ve sosyal becerilerinden etkilenen sağlık okuryazarlığı, bireyin sağlık statüsünü belirleyen faktörlerden biri olarak belirtilmektedir (Örsal, vd., 2019; Dost ve Üner, 2020).

Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan bir araştırmaya göre, yetişkin nüfusun %12,4’ünün yetersiz, %35,2’sinin ise sorunlu sağlık okuryazarlığı düzeyine sahip olduğu bildirilmiştir (CDC, 2010). Avrupa Birliği’ne üye sekiz ülkede 2011 yılında yapılan bir sağlık okuryazarlığı araştırmasına göre, araştırmanın yapıldığı ülkelerin %29,0 ve %62,0 arasında değişen oranlarda yetersiz sağlık okuryazarlığı düzeyine sahip olduğu saptanmıştır (Sorensen vd., 2015). Avusturya toplumunun sağlık okuryazarlığı düzeyinin araştırıldığı bir çalışmada, Avusturya toplumunun %60’ının sağlık okuryazarlık düzeyinin yetersiz olduğu rapor edilmiştir (Nielsen-Bohlman vd., 2004). Ülkemizde 2014 yılında yapılan bir araştırma sonucuna göre, yetişkin nüfusun %64,6’sı yetersiz veya sorunlu sağlık okuryazarlık düzeyine sahiptir (Tanrıöver vd., 2014). Sağlık okuryazarlığı üzerine yapılan araştırmalar, ülkelerin gelişmişlik seviyeleri fark etmeksizin dünya genelinde sağlık okuryazarlık düzeylerinin istendik seviyeye henüz ulaşmadığını göstermektedir.

Düşük sağlık okuryazarlığı düzeyi, bireylerin koruyucu sağlık hizmetlerine daha az başvurmalarına, sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamamalarına, hastalık öz yönetim becerilerinin yetersiz olmasına neden olmaktadır (Yılmazel ve Çetinkaya, 2016; Güner vd., 2020). Literatürde, yetersiz sağlık okuryazarlığı düzeyinin bireyin kendi sağlığı ile ilgili doğru karar verememesine, kötü öz yönetim becerilerine, tıbbi koşullarının kötüleşmesine, hastane yatış oranlarında artışa, ilaç uyum düzeyinin düşmesine, sağlık ekonomisine ek yük getirmesine vurgu yapılmaktadır (Mackey vd., 2016; Kaya ve Sivrikaya, 2018).

Sağlığın korunması ve geliştirilmesi için, bireylerin sağlık ile ilgili bilgiye ulaşmaları ve kendi sağlıkları ile ilgili karar vermede etkin rol almaları gerekmektedir (Yılmaz ve Tiryaki, 2016). Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi ancak bireylerin sağlık okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine bağlıdır. Bu nedenle, sağlık okuryazarlığı üzerine araştırmalar yapılarak toplumun sağlık okuryazarlık düzeylerinin tespit edilmesi, sağlık okuryazarlık düzeyini arttırmaya yönelik girişimler planlanması ve politikalar geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir (Bostock ve Steptoe, 2012; Kendir vd., 2017; Kaya ve Sivrikaya, 2018).

Günümüzde bilimsel yayınların sayısının ciddi oranda artması, bu yayınların ve bilim dünyasındaki gelişmelerin takibinde de güçlükler neden olmaktadır. Farklı bilim dallarındaki gelişmelerin araştırmacılar tarafından takip edilmesi oldukça önemli olup bu gelişmelerin takibinin sağlanmasında bibliyometrik analizler araştırmacılara yol gösterici olmaktadır (Kumar vd., 2021; Donthu vd., 2021). Bir konuyla ilgili o alanda araştırma yapacak bilim insanlarına bir yol haritası sunabilmek ve bu sayede konuya makroskopik ve holistik bir bakış açısı kazandırabilmek amacıyla yapılan bibliyometrik analiz yöntemi; bilimsel araştırmaları belirli kriterlere göre inceleyen ve değerlendiren nicel bir istatistiksel yöntem olarak tanımlanmaktadır (Kuruthan ve Oran, 2018; Donthu vd., 2021).

Bu araştırmada amaç, Türkiye’de sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan lisansüstü tezleri bibliyometrik analiz yöntemiyle incelemektir. Araştırmada, son yıllarda oldukça güncel bir konu olan sağlık okuryazarlığı kavramının lisansüstü tezlerdeki mevcut durumu hakkında bilgi sağlamak ve araştırılması gereken yanlarını ortaya koymak hedeflenmiştir. Araştırmadan elde edilecek sonuçların, sağlık okuryazarlığı konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin mevcut durumu hakkında bilgi vereceği ve gelecekte bu alanda araştırma yapacaklara yol gösterici olacağı tahmin edilmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırma Türü ve Literatür Tarama

Araştırma, retrospektif-tanımlayıcı tiptedir. Araştırmanın örneklemini Türkiye’de sağlık okuryazarlığı ile ilgili 2012-2022 yılları arasında yapılmış, dahil etme kriterlerini karşılayan ve açık erişimi olan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Bu amaçla, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi tarama motorunda Türkçe “sağlık okuryazarlığı”, “sağlık okuryazarlık” ve İngilizce "health literacy" anahtar sözcükleri ile geriye dönük tarama yapılmıştır. Yapılan taramalar sonucunda sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan ve dahil etme kriterlerini karşılayan 377 lisansüstü tez çalışması araştırma kapsamında incelenmiştir. Ulaşılabilen tezler, çeşitli değişkenler açısından (tez dili, yılı, tez türü, üretildiği üniversite, enstitü, bölüm, anabilim dalı, örneklem grubu vb.) değerlendirilmiştir.

Dahil Etme Kriterleri

- ✓ Lisansüstü tezin yayın yılının 2012-2022 yılları olması,
- ✓ Yüksek lisans, doktora veya uzmanlık tezi olması,
- ✓ Yayın dilinin Türkçe veya İngilizce olması ve
- ✓ Tezlerin tam metnine ulaşılabilmesi.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen veriler, bilgisayar ortamında IBM SPSS 25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada retrospektif literatür tarama modeli kullanılmış olup doğrudan insanlar/hayvanlar üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Veriler, kamuoyuna açık YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildiğinden etik kurul onayına gereksinim duyulmamıştır.

3. BULGULAR

Türkiye’de sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği bu araştırmada, dahil etme kriterlerini karşılayan 377 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerin; %99,2’sinin Türkçe olarak yayımlandığı, %43,8’inin danışmanlığının profesörler tarafından üstlenildiği, %46,4’ünün Sağlık Bilimleri Enstitüsü’nde yürütüldüğü, büyük çoğunluğunun (%87,5) tanımlayıcı tip araştırma desenine sahip olduğu tespit edilmiştir. Sağlık okuryazarlığı ile ilgili en fazla tez üreten üniversitenin %17,8 oranıyla Sağlık Bilimleri Üniversitesi olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezler konu dağılımları bakımından değerlendirildiğinde; “sağlıklı bireylerde sağlık okuryazarlık düzeyi ve ilişkili faktörler”in ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Lisansüstü tezlerin özelliklerine göre dağılımları Tablo 1.’de gösterilmiştir.

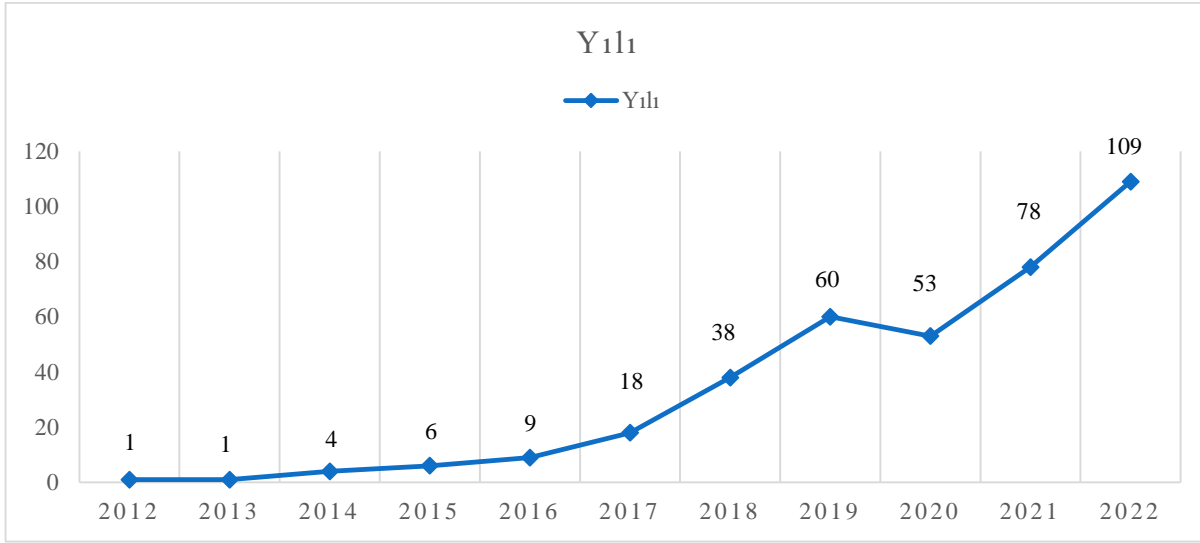
Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Özelliklerine Göre Dağılımı (n=377)

Özellikler	Değişkenler	n	%
Dili	Türkçe	374	99,2
	Diğer	3	0,8
Üniversite	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	67	17,8
	Atatürk Üniversitesi	18	4,8
	Gazi Üniversitesi	18	4,8
	Hacettepe Üniversitesi	17	4,5
	Marmara Üniversitesi	16	4,2
	Ankara Üniversitesi	12	3,2
	Ege Üniversitesi	11	2,9
	On Dokuz Mayıs Üniversitesi	10	2,7
	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	10	2,7
	İstanbul Üniversitesi	9	2,4
	Hitit Üniversitesi	8	2,1
	Üsküdar Üniversitesi	7	1,8
	Yozgat Bozok Üniversitesi	6	1,6
	Trakya Üniversitesi	6	1,6
	Selçuk Üniversitesi	6	1,6
	Necmettin Erbakan Üniversitesi	6	1,6
	İnönü Üniversitesi	6	1,6
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	6	1,6
	Erciyes Üniversitesi	6	1,6
	Dokuz Eylül Üniversitesi	5	1,3
	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	5	1,3
	Diğer	122	33,5
	Tıp Fakültesi	134	35,5
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	175	46,4	

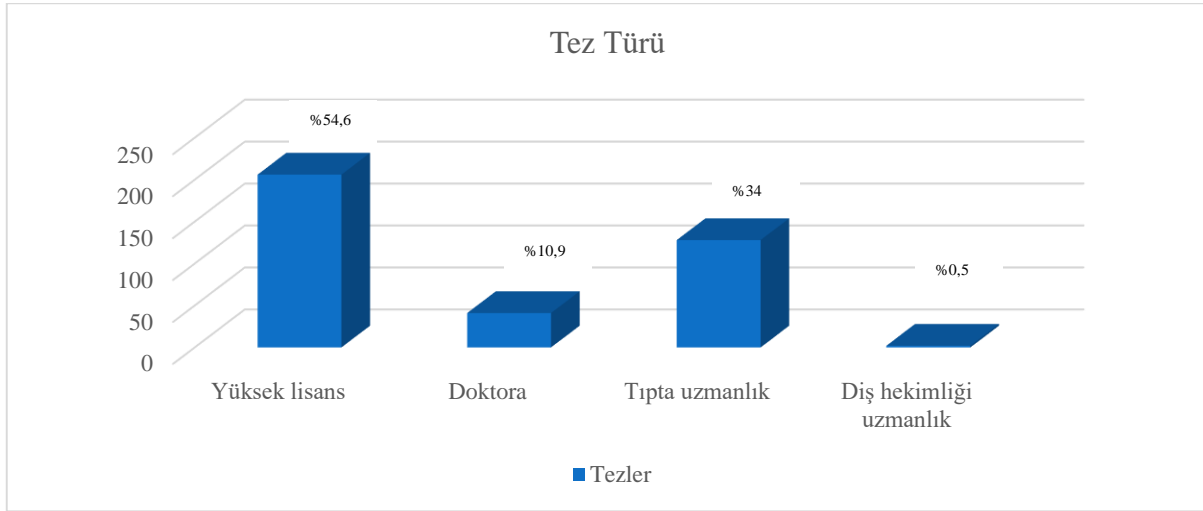
	Sosyal Bilimler Enstitüsü	32	8,5
Enstitü/Fakülte	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	23	6,1
	Eğitim Bilimleri Enstitüsü	9	2,4
	Fen Bilimleri Enstitüsü	2	0,5
	İşletme Enstitüsü	1	0,3
	Diş Hekimliği Fakültesi	1	0,3
Bölüm	Tıp Fakültesi	162	43,0
	Hemşirelik	110	29,2
	Ebelik	3	0,8
	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	4	1,2
	Beslenme ve Diyetetik	6	1,6
	Spor Bilimleri	4	1,2
	Eğitim Bilimleri	11	3,0
	Diğer	77	20,0
	Aile Hekimliği	85	22,5
	Halk Sağlığı	64	17,0
Anabilim Dalı	Halk Sağlığı Hemşireliği	24	6,4
	Hemşirelik	57	15,1
	Sağlık Yönetimi	38	10,1
	Diğer	109	28,9
Danışman Sayısı	Tek Danışman	361	95,8
	Çift Danışman	16	4,2
Danışman Unvanı*	Profesör	146	43,8
	Doçent	130	38,9
	Doktor Öğretim Üyesi	101	30,3
	Uzman	4	1,2
Tezin Konusu	Sağlıklı bireylerde sağlık okuryazarlık düzeyi ve ilişkili faktörler	240	63,7
	Hasta bireylerde sağlık okuryazarlık düzeyi ve ilişkili faktörler	84	22,3
	Bakım veren bireylerde sağlık okuryazarlık düzeyi ve ilişkili faktörler	25	6,5
	Sağlık personelinin sağlık okuryazarlık düzeyi ve ilişkili faktörler	12	3,2
	Ölçek geliştirme	10	2,7
	Diğer	6	1,6

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

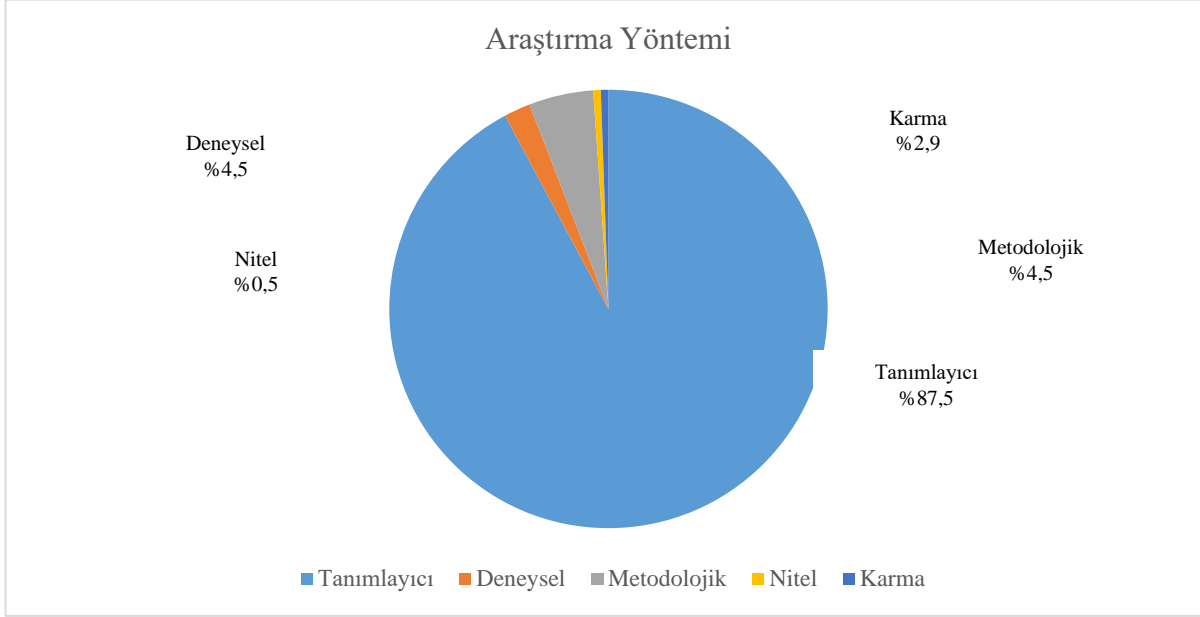
Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımları incelendiğinde, sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yıllara göre artış gösterdiği; en fazla tezin %28,9 oranıyla 2022 yılında (n=109) üretildiği tespit edilmiştir. Lisansüstü tezlerin üretildiği yıllara göre dağılımı Grafik 1.'de gösterilmiştir.

Grafik 1. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

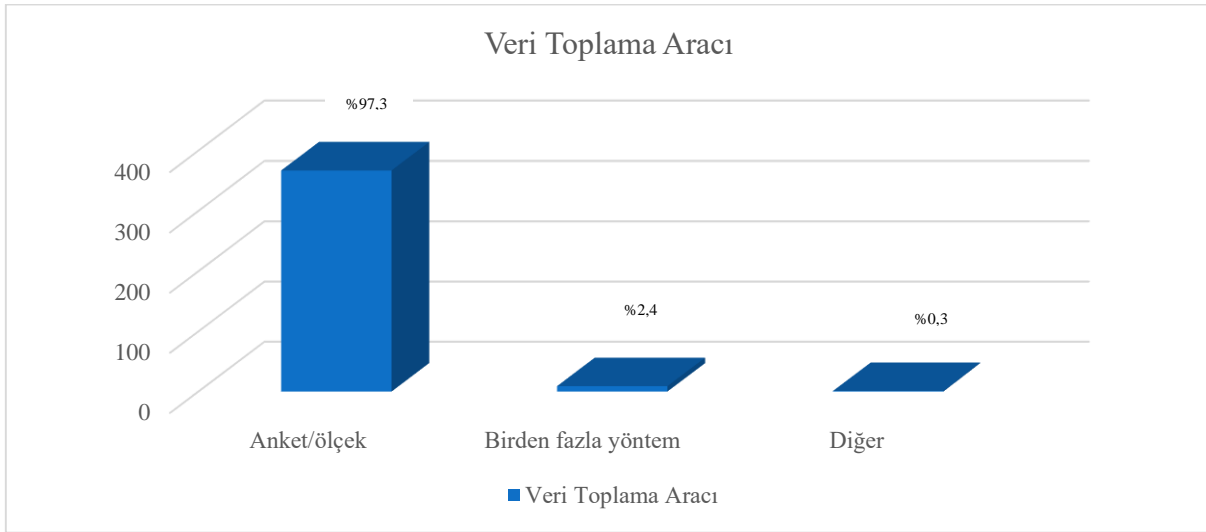
Lisansüstü tezlerin tez türüne göre dağılımları incelendiğinde; yüksek lisans tezlerinin %54,6 oranıyla ilk sırada yer aldığı, ikinci sırada ise %34 oranıyla tıpta uzmanlık tezlerinin yer aldığı görülmektedir. Lisansüstü tezlerin tez türüne göre dağılımları Grafik 2.'de yer almaktadır.

Grafik 2. Lisansüstü Tezlerin Tez Türüne Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerin araştırma tasarımlarına göre dağılımları incelendiğinde; tezlerde tanımlayıcı, deneysel, metodolojik, nitel ve karma desen olmak üzere beş farklı araştırma yönteminin kullanıldığı; en sık kullanılan araştırma yönteminin ise %87,5 oranıyla tanımlayıcı tip olduğu saptanmıştır. Lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımları Grafik 3.'te verilmiştir.

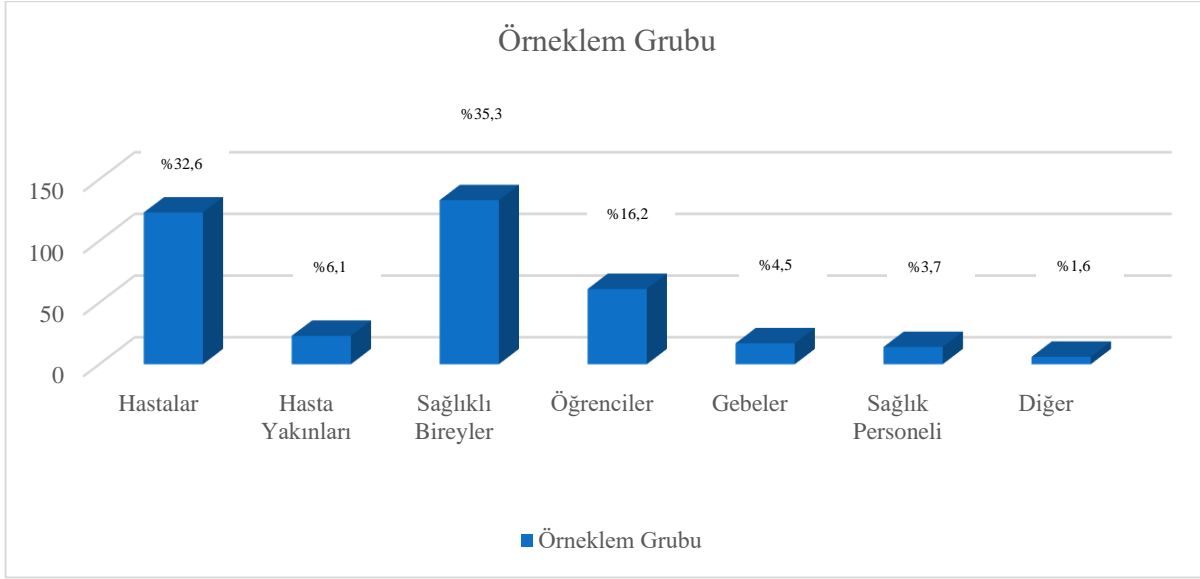
Grafik 3. Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerde veri toplama aracı olarak büyük oranda anket/ölçek kullanılarak verilerin elde edildiği tespit edilmiştir. Tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının dağılımları Grafik 4.'te gösterilmiştir.

Grafik 4. Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Tezlerde verilerin elde edildiği örneklem gruplarının dağılımlarına bakıldığında; en sık sağlıklı bireylerden verilerin elde edildiği; ikinci olarak ise hasta bireylerden elde edilerek üretilen çalışmaların olduğu belirlenmiştir. Lisansüstü tezlerde çalışılan örneklem gruplarının özelliklerine Grafik 5.'te yer verilmiştir.

Grafik 5. Lisansüstü Tezlerin Örneklem Özelliklerine Göre Dağılımı

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüz dünyasında bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, internet ve sosyal paylaşım sitelerinin aktif kullanımı bireylerin sağlıklarıyla ilgili doğru bilgiye ulaşabilmeleri ve doğru karar alabilmeleri hususunu daha da önemli hale getirmiştir. Bu bağlamda, sağlık okuryazarlığı kavramı giderek popülerleşmiştir (Kickbusch, 2013). Giderek popüler bir konu haline gelen sağlık okuryazarlığı, bireyin kendi sağlığı ile ilgili karar verebilme mekanizmalarının yeterli olması ve kendi sağlığı ile ilgili karar verme sürecine aktif katılımını ifade eden bir kavramdır (Aslantekin ve Yumrutaş, 2014). Ülkemizde sağlık okuryazarlığı ile ilgili 2012-2022 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin mevcut durumunu ortaya koymak ve ileride bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara yol göstermek amacıyla bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada, toplam 377 lisansüstü tez çalışması değerlendirilmiştir. Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımları incelendiğinde; sağlık okuryazarlığı ile ilgili yayımlanan tezlerin yıllar içerisinde belirgin bir artış gösterdiği ve konu ile ilgili yayımlanan tezler açısından en üretken yılın 2022 yılı olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalar, son yıllarda sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmalarda ciddi bir artış olduğunu bildirmektedir (Bazm vd., 2019; Akyüz, 2021). Bu açıdan, araştırma bulgularımız literatürü destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamına alınan lisansüstü tezlerin büyük bir çoğunluğunun Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde üretildiği ve yine büyük bir kısmının Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nden çıkmış olduğu tespit edilmiştir. Bu, bizim için beklenen bir bulgudur. Bu durumun sağlık okuryazarlığı kavramının sağlık bilimlerini doğrudan ilgilendirmesi ve günümüzde oldukça güncel bir konu olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Değerlendirmeye alınan lisansüstü tezlerin üretildiği bölümler değerlendirildiğinde; ilk sırada tıp fakültesinin ikinci sırada ise hemşirelik bölümünün yer aldığı belirlenmiştir. Bu, bizim için beklendiği bir durumdur. Ancak sağlık bilimleri dışında sosyal bilimlerin farklı dallarında da sağlık okuryazarlığı ile ilgili tezler ürettiği tespit

edilmiştir. Bu bulgu, bizim için şaşırtıcıydı. Bu durumun sağlık okuryazarlığının son dönemde giderek popülerleşmesi ve farklı disiplinlerin de ilgisini çekmesinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Tezlerin türlerine göre dağılımlarına bakıldığında; doktora tezi oranının oldukça düşük olması dikkat çekicidir. Bu durum, doktora tez çalışmalarında sağlık okuryazarlığının yeterince ilgi görmediği şeklinde yorumlanabilir. Ancak konunun toplum ve sağlık sistemi açısından önemi düşünüldüğünde ise daha fazla sayıda doktora tez çalışmasında sağlık okuryazarlığı ile ilgili araştırmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri incelendiğinde; büyük çoğunluğunun tanımlayıcı tip araştırma desenine sahip olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, lisansüstü tezler arasında deneysel araştırma deseninin yeterince kullanılmadığını düşündürmektedir. Sağlık okuryazarlığı ile ilgili girişimsel araştırmaların artırılmasının toplum yararı açısından faydalı olacağına inanılmaktadır. Bu açıdan, doktora düzeyinde sağlık okuryazarlığı kavramının ele alınmasının girişimsel çalışmaların artmasına yardımcı olacağı ve alana katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

Tezlerin çoğunluğunda veri toplama aracı olarak anket/ölçek kullanıldığı belirlenmiştir. Bu durumun ölçeklerin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olarak değerlendirilmesinden ve nicel araştırma yöntemlerinin daha çok kabul görmesinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Tezlerin örneklem grupları incelendiğinde; verilerin en sık sağlıklı bireylerden elde edildiği; ikinci olarak ise hasta bireylerden elde edilerek üretilen çalışmaların olduğu belirlenmiştir. Dezavantajlı gruplar (çocuklar, yaşlılar, engelliler, göçmenler, azınlıklar vb.) üzerinde yapılan araştırmaların ise sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun, sağlık okuryazarlığı kavramının sağlığın korunması/geliştirilmesi ve hastalıkların önlenmesi için önemli bir etken olarak değerlendirilmesinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Literatürde; dezavantajlı grupların düşük sağlık okuryazarlığı riski taşıdıklarına vurgu yapılmaktadır (Knighton vd., 2017; Fox vd., 2022). Bu açıdan, dezavantajlı gruplar üzerinde daha fazla sayıda araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, sağlık okuryazarlığı ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin sayısının son yıllarda ciddi oranda arttığı, sağlık bilimlerinin yanısıra farklı disiplinlerden de birçok lisansüstü tez üretildiği saptanmıştır. Ancak sağlık okuryazarlığı ile ilgili deneysel çalışmaların istenilen düzeye henüz ulaşmadığı düşünülmektedir. İleride yapılacak araştırmalarda sağlık okuryazarlık düzeyini arttıracak girişimlerin planlanarak deneysel araştırmalara ağırlık verilmesinin yararlı olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, dezavantajlı grupların sağlık okuryazarlığı açısından riskli bir grup olduğu göz önüne alındığında, bu gruplar üzerinde daha fazla araştırmanın yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akyol Güner, T., Kuzu, A., Bayraktaroğlu, T. (2020). Diyabetli bireylerde sağlık okuryazarlığı ve akılcı ilaç kullanımı arasındaki ilişki. *Türk Diyab Obez*, 3, 214-23. <https://doi.org/10.25048/tudod.775075>

Akyüz, S. (2021). Sağlık okuryazarlığı araştırmalarının bibliyometrik analizi. *Genel Tıp Dergisi*, 31(4), 402-16. <https://doi.org/10.54005/geneltip.975248>

- Aslantekin, F., Yumrutaş M. (2014). Sağlık okuryazarlığı ve ölçümü. TAF Preventive Medicine Bulletin, 13(4), 327-34. <https://doi.org/10.5455/pmb.1-1364566995>
- Bazm, S., Bazm, R., Sardari, F. (2019). Growth of health literacy research activity in three Middle Eastern countries. BMJ Health & Care Informatics 26(1), 1-6. <https://doi.org/10.1136/bmjhci-2019-000027>
- Berkman, N.D., Davis, T.C., McCormack, L. (2010). Health literacy: what is it? Journal of Health Communication, 15(S2), 9-19. <https://doi.org/10.1080/10810730.2010.499985>
- Bostock, S., Steptoe, A. (2012). Association between low functional health literacy and mortality in older adults: Longitudinal cohort study. BMC. 16; 344(1602), 1-10. <https://doi.org/10.1136/bmj.e1602>
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., Lim W.M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. Journal of Business Research, 133, 285-96. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Dost, A., Üner, E. (2020). Öğretmenlerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin yükseltilmesi neden önemlidir? IGUSABDER, 12, 475-83. <https://doi.org/10.38079/igusabder.766017>
- Fox, S., Kramer, E., Agrawal, P., Aniyizhai, A. (2022). Refugee and Migrant Health Literacy Interventions in High-Income Countries: A Systematic Review. Journal of immigrant and minority health, 24(1), 207–236. <https://doi.org/10.1007/s10903-021-01152-4>
- Güner, T.A., Kuzu, A., Bayraktaroğlu, T. (2020). Diyabetli bireylerde sağlık okuryazarlığı ve akılcı ilaç kullanımı arasındaki ilişki. Türk Diyab Obez, 3, 214-3. <https://doi.org/10.25048/tudod.775075>
- Kaya, E., Sivrikaya S.K. (2018). Sağlık okuryazarlığı ve hemşirelik. STED, 28(3), 216-21. <https://doi.org/10.17942/sted.381218>
- Kendir, C., Akkaya, K., Arslantaş, İ., Kartal, M. (2017). Health literacy of students who applied to Medical and Nursing Faculty in Dokuz Eylül University. TJFMPC. 29; 11(3), 144-51. <https://doi.org/10.21763/tjfmpe.336167>
- Kickbusch, I., Pelikan, J., Apfel, F., Tsouros, A. (2013). Health literacy. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/128703/e96854.pdf> (Erişim Tarihi: 10.03.2023).
- Knighton, A.J., Brunisholz, K.D., Savitz, S.T. (2017). Detecting risk of low health literacy in disadvantaged populations using area-based measures. eGEMs, 5(3), 1-10. <https://doi.org/10.5334/egems.191>
- Kumar, S., Pandey, N., Lim, W.M., Chatterjee, A. N., Pandey, N. (2021). What do we know about transfer pricing? Insights from bibliometric analysis. Journal of Business Research, 134, 275-87. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.05.041>
- Kuruthan, M.N., Oran, F. (2018). Harita Prensiplerinin Görsel Haritalama Tekniğine Göre Bibliyometrik Analizi. Sage Yayıncılık San. Tic. ve Ltd. Şti. 1. Basım, Ankara, s, 7-14.
- Mackey, L.M., Doody, C., Werner, E.L., Fullen, B. (2016). Self-management skills in chronic disease management: What role does health literacy have? Med Decis Making. 36, 741-59. <https://doi.org/10.1177/0272989X16638330>
- Nielsen-Bohlman, L., Panzer, A.M., Kindig, D.A. (2004). Committee on health literacy. health literacy: a prescription to end confusion. Washington. DC: National Academies Press, 31-3. <https://doi.org/10.17226/10883>
- Örsal, Ö., Duru, P., Örsal, Ö., Tırpan, K., Çulhacı, A. (2019). Analysis of the relationship among health awareness and health literacy, patient satisfaction levels with primary care in patients admitting to primary care

health centers. Patient Education and Counseling, 102(2), 376-82.
<https://doi.org/10.1016/j.pec.2018.09.006>

Sorensen, K., Van Den Broucke, S., Fullam, J., Doyle, G., Pelikan, J., Slonska, Z., (HLS EU) (2012). Consortium health literacy project european. health literacy and public health: a systematic review and integration of definitions and models. BMC Public Health. 12, 1-13. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-80>

Tanrıöver, M., Yıldırım, H.H., Ready, F.N., Çakır, B., Akalın, H.E. (2004). Sağlık okuryazarlığı çalışmaları: Sınırlı sağlık okuryazarlığının prevalansı ve sonuçları. Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Araştırması. Birinci Baskı. Sağlık-Sen Yayınları Ankara. 21-7.

United States Department of Health and Human Services Office of Disease Prevention and Health Promotion. National Action Plan to Improve Health Literacy. Washington, DC; 2010.

World Health Organisation. (1998). Health Promotion Glossary, <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HPR-HEP-98.1> (Erişim Tarihi:15.03.2023)

Yılmaz, M., Tiryaki, Z. (2016). Sağlık okuryazarlığı nedir? Nasıl ölçülür? Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9(4), 142-7.

Yılmazel, G., Çetinkaya F. (2016). Sağlık okuryazarlığının toplum sağlığı açısından önemi. TAF Preventive Medicine Bulletin, 15(1), 69-74. <https://doi.org/10.5455/pmb.1-1448870518>

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişki bulunmamakta, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması olmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırma, Etik Kurul Kararı gerektiren makaleler arasında yer almamaktadır.

Katkı Oranı: Makale tek yazarlıdır.